

Forrás: <https://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2022/08/tolgyessy-zsuzsanna-a-tortenelemtanitas-megvalaszolando-kerdesei-13-02-06/>

Tölgyessy Zsuzsanna

A történelemtanítás megválaszolható kérdései – szempontok az 5–6. osztályban folyó történelemoktatásra vonatkozó dokumentumok vizsgálatához

A pedagógiai kutatásnak ugyanazon feltételeknek kell megfelelnie, mint minden más tudományos kutatásnak, de van egy jelentős sajátossága: a pedagógiai kutatás mindig a gyakorlatból indul ki, és oda tér vissza. Ezen írás számba veszi a történelemtanításhoz kapcsolódó dokumentumok, tankönyvek, segédkönyvek vizsgálatának szempontjait, és mintaelemzést kínál az 5. osztályos ismeretanyag egyik fejezetére vonatkozóan. Mindennek gyakorlati hasznossága, hogy a történelemtanítás dilemmáival való szembenézés hozzájárulhat a történelemtanárok pontosabb munkájához.

A történelemoktatás kereteit a Nemzeti alaptanterv (NAT), a kerettantervek, a helyi tantervek, a tankönyvek, a munkafüzetek, az atlaszok határozzák meg. Ezek az írott források elsődlegesnek tekinthetők, hiszen időben, térben egybeesnek a történelemtanítás jelenkori gyakorlatával, felkutatásuk az internet segítségével könnyedén megvalósítható. Forráskritika kapcsán a külső formai jegyek elhanyagolhatók, eredetiségüket az esetleges pdf-formátum is garantálja. A belső forráskritika esetén a műfaji meghatározottság a mérvadó, jelen esetben hivatalos, akkreditált szövegekről van szó. A cui prodest? (kinek használ?) kérdésre a jelen oktatáspolitikai ismeretében adható válasz, bár szerencsésebb e kérdés vizsgálata a jelen helyett inkább a múlt oktatási dokumentumainak kutatásánál.

A forráselemzés során a cél: explicitté tenni az adott forrásban megbúvó implicit kvantitatív és kvalitatív adatokat, valamint vizsgálhatók – ahogyan ezen írás további részeiben teszem – a jelenkori történelemtanítást meghatározó dokumentumokban rögzített célkitűzések és módszerek is.

Az elemzett dokumentumok alapján a történelemtanítás általános feladatai

Az ismeretközvetítés (ismeretek, tények, fogalmak, összefüggések bemutatása) célja az általános történelmi műveltség kialakítása.

Emellett a történelemoktatás hozzájárulhat a mindennapi életben is használatos készségek fejlesztéséhez. A történelem gondolkodni is tanít, fejleszti a problémamegoldást, a kreativitást, az önállóságot, a kritikai gondolkodást és a vitakészséget. A nézőpontok szimultanizmusának tudomásul vételével az empátiát, a toleranciát is mélyíti. Érték- és normaközvetítésének a középpontjában a pozitív életszemlélet („Az Élet él és élni akar”),¹ a nemzeti – ebbe beletartozhat az állampolgári kompetencia is – és az európai identitás áll, célja az elköteleződés kialakítása a demokrácia, a humanizmus, a szociális felelősség és a környezetvédelem iránt.

Tölgyessy Zsuzsanna: A történelemtanítás megválaszolható kérdései – szempontok az 5–6. osztályban folyó történelemoktatásra vonatkozó dokumentumok vizsgálatához

A történelemoktatás egyszerre segítheti az egyéni, közösségi identitások és a kulturális kódrendszer (a kollektív történelmi emlékezet, avagy a közösségi mítoszok) kialakulását, sőt ezeket korrigálhatja, szükség esetén felül is írhatja őket.

A tanítandó történelmi ismeretek az 1-6. osztályban

Az 1–4. évfolyamban a magyarórán használt olvasókönyv lapjain a helyi és a mikrotörténelem jelenik meg a személyes családi történelemmel párhuzamba állítható történetekkel, valamint a monda műfaj keretében a magyar történelem egyes jelentős eseményei, szereplői bukkannak fel.

Az 5–6. évfolyam történelemórái is elsősorban a történelem kiemelkedő alakjait és történeteit állítják a középpontba. *Szebenyi Péter*² e korosztály számára alapvető módszernek a történetek képszerű megjelenítésén alapuló, azaz a történettanításon alapuló történelemtanítást és a tevékenységközpontú feldolgozást javasolja már 1978-ban. Hasonlóan *Knausz Imréhez*, aki a történelemoktatás egyik céljának a narratív kompetencia fejlesztését tartja. A történetek szerepét, a bennük megjelenő elemek (idő, hely, cselekmény, szereplők, perspektíva, szándékok, mintázatok) vizsgálatát kulcsfontosságúnak látja. Az egész személyiségünket meghatározza az, hogy „*az általunk megismert és használt történetsémák mennyire egyszerűek vagy bonyolultak, nyitottak vagy zártak, merevek vagy rugalmasak, tudatosak vagy rejtettek, azaz, hogy a narratív sémák mekkora repertoárjával rendelkezünk.*”³

A dokumentumok hierarchiája

A NAT a minimális tartalmi követelményeket meghatározó központi alaptanterv, amely célként rögzíti például az ókori Egyiptom anyagi és szellemi kultúrájának a tanítását. A 2020-ban bevezetett NAT egy vitatható változtatást hozott: az őskort elhagyva a történelem tantárgy bevezetésekként a személyes történelem, a címer, a zászló, a pecsét fogalmára tér ki. A források ismertetése és az időszámítás már korábban is részét képezte a tantárgy bevezetésének.

A kerettanterv részletes, tantárgyra és évfolyamokra vonatkozó követelményeket tartalmaz, erre épülnek a tankönyvek. Meghatározza, hogy a *Fejezetek az ókor történetéből* témakör 13 tanórát ölelhet föl, ezen belül például *Az ókori Egyiptom világa* téma kapcsán, mely fogalmak – az öntözéses földművelés, fáraó, piramis, Királyok völgye: Memphis és Théba, hieroglifa – elsajátíttatása a tanár feladata.

A helyi tantervek a helyi sajátosságoknak, az iskola arculatának megfelelően kialakított pedagógiai programok, amelyek egyénivé tehetik egy-egy iskola arculatát. A helytörténet belecsempészése az általános történelmi ismeretekbe mindig fontos lehet, hiszen minden lakóhelynek van múltja, mindez kiegészülhet különösen a történelmi jelentőségű helyeken – mint például Esztergom –, a hely történelmét bemutató múzeumokkal való együttműködéssel.

Tölgyessy Zsuzsanna: A történelemtanítás megválaszolható kérdései – szempontok az 5–6. osztályban folyó történelemoktatásra vonatkozó dokumentumok vizsgálatához

Tanévenkénti korszakhatárok

Megfigyelhető, hogy a történelemoktatás a közelmúlt és a jelen fontosságát emeli ki a távolabbi korszakok tárgyalásának megrövidítésével: az ötödikes tananyag régebben az ókorral foglalkozott, majd a magyar honfoglalással ért véget, 2012-től (és 2020 után is) az Árpád-kor végéig tart; a hatodikos tananyag korábban 1711-ig, majd 1849-ig tartott, a 2020-as NAT pedig már 1867-ig kalauzolja el a gyerekeket. Mit szólnak ehhez a történelemtanárok? Milyen tartalmi és módszertani következményekkel jár ez döntés?

A hagyományos és a posztmodern történetírás jelenléte

A történelemoktatás dokumentumaiban kvantitatív módszerekkel megvizsgálható a politika-, a társadalom-, a gazdaság-, az eszme- és vallástörténet reprezentációja. Vajon felülről vagy alulról láttatják az eseményeket? Milyen arányban van a híres emberek tetteinek bemutatása a kisemberek hétköznapijainak bemutatásával? A forráshasználat a legitim, hivatalos dokumentumokra támaszkodik, vagy a többszólamú, sokszínű egyéni és közösségi emlékezetre is? A tankönyvek azt magyarázzák el, hogy mi is történt valójában, vagy törekednek a tények és a nézőpontok sokaságának ellentmondásosságát is bemutatni? Mennyire hívják fel a figyelmet a kutatók szubjektivitására: miszerint, amit keresnek, azt igyekeznek megtalálni?

A fenti kérdések megválaszolásához alapos vizsgálat szükséges. Mindenesetre az *Ahogyan a történészek gondolkodnak* című tankönyvi betétek is tanúsítják, hogy már az ötödikes könyvben megjelenik a modernebb történelemszemlélet. Például: „*Forrás bármi lehet, ami a múltból származik.*” (11.) „*Ugyanarról az eseményről vagy személyről gyakran ellentétes dolgokat állítanak a korból fennmaradt források. Ennek egyik oka, hogy a források szerzői a saját nézőpontjukból írták le vagy értékelték a dolgokat.*” (52.) „*A források néha ellentétben állnak a mögöttük meghúzódó valósággal.*” (117.) „*Mivel a források nem mindig megbízhatók, foglalkozni kell a források keletkezési körülményeivel is.*” (121.)⁴

A történelemtanítás alkotóelemei

A *kulcsfogalmak*⁵ megjelennek a kerettantervekben, a tankönyv kiemelt kifejezéseiben, az összefoglaló vázlatokban. Számos alapelem – mint a struktúrák (sémák), az ok–okozati összefüggések, az állandóság és változás folyamata, a dilemmák, a fordulópontok vizsgálata – tanításakor azonban a tanár gyakran külső segítség nélkül marad, a tankönyv ábrái, grafikonjai is inkább szemléltetnek, mint magyaráznak, összefoglalás esetén is gyakori, hogy az *adatok* visszakerdezése mellett elsikkad a nagyobb összefüggések feltárása.

A múlt, a jelen és a jövő nézőpontja

Vajon mennyire érvényesül ezekben a dokumentumokban a retropektivitás (a múltba való visszahelyezés), a perspektivitás (a jelen nézőpontjai; a múlttal foglalkozó személy kérdéshelyezései)? Lehet-e e két felfogást multiperspektikusan használni? A tanultak

Tölgység Zsuzsanna: A történelemtanítás megválaszolható kérdései – szempontok az 5–6. osztályban folyó történelemoktatásra vonatkozó dokumentumok vizsgálatához

rugalmasan adaptálhatók-e a jelenre? Van-e használati értékük a mindig bizonytalan jövőben? Segítik-e a jövő világában való hatékony részvételt?

A rész és az egész viszonya

Hogy jelenik meg a dekonstrukció (részekre bontás) és a rekonstrukció (részekből az egész felépítése)? A töredékesség, a múltból való kiemelés, a válogatás mögött milyen megfontolások húzódnak?

Az ókori történetéből a legújabb tankönyv fókuszba állítja az oktatást és a görög, római háborúkat, viszont a görög demokrácia sem a főszövegben, sem a vázlatban, sem az összefoglaláskor nem szerepel, hanem csak egy lapszéli megjegyzés utal rá. A görög kultúrából kiemelt szerepet kap a politeizmus és a sport, de a görög színházról elmaradnak mind a képi, mind a verbális információk.

Az ókori Hellász öröksége fejezetnél a főszöveg vastag betűs mondata: „A lányokat 13-15 évesen már férjhez adták”⁶ – ebben semmi speciális nincs, évszázadokon át ez volt a gyakorlat. A hétköznapi történelmet mindig a konkrét történelmi korhoz kötve mutatják be a tankönyvek, pedig a tematikus fejezetek (pl. táplálkozás, ruházkodás, közlekedés, oktatás stb.) szerinti tágas horizont sokkal szerencsésebb lenne a múltbeli jelenségek közti összefüggések megtalálásához, az általánosításhoz, az elméletalkotáshoz, hiszen – a konkrét példánál maradva – egészen a XX. század elejéig elmondható, hogy a gyerekkor rövid, és a lányok korán asszonyok, anyák lettek. A családi történetek női sorsainak ismeretében már a gyerekek is könnyen felfedezhetik ennek az okait.

Válaszok a XXI. századi kihívásokra

Az alábbi táblázat összefoglalja a korábbi és a mai oktatására vonatkozó jellemzőket, elvárásokat:⁷

Oktatás	
az ipari korban	a digitális korban
tanárcentrikus	tanulócentrikus
szabványosítás: tantervek	személyre szabott
passzív	aktív, interaktív: tevékenységközpontú
már ismert dolgok tudása: memorizálás	felfedezés, új dolgok megtanulásának képessége
ünnepi tudás	hétköznapi, gyakorlati tudás
versengés	tudásmegosztás: hálózatok

A különbségek igen jelentősek. Természetesen a XXI. században sem hanyagolhatja el az oktatás a nélkülözhetetlen készségek fejlesztését, ezek részben az emberiség történelmét a kezdetektől meghatározó készségek, mint a kommunikáció, az együttműködés, a kritikai gondolkodás, a kreativitás. Az IKT-ismeretek egyre inkább meghatározóak napjainkban, és ez így lesz a jövőben is. A horizontális gondolkodás kialakulását segíthetik a tantárgyak összefüggéseire is ügyelő kereszttervek. Ezekre a találkozási pontokra az egyes tankönyvek is felhívhatják a figyelmet.

Új módszerek és eszközök a történelemtanításban

Az újabb célkitűzésekhez újabb módszerek kapcsolódnak, mint az élmény- és tevékenységközpontú, avagy felfedezettő, kutatásalapú tanulás, amely a tanuló teljes személyiségére hat, hiszen a kíváncsiságra épülő, flow-érzéstől kísért,⁸ sikerrel, eredménnyel járó tevékenység növeli az önbizalmat is.

Az internethasználat általánossá válásával a tanulók egyre inkább önállóan fel tudnak készülni egy-egy anyagrészből, és a tanóra már az önállóan elsajátított tudás reprezentációjának, a dolgok megvitatásának, a véleménykülönbségek felszínre hozásának és szintézisbe állításának adhat teret az ún. fordított osztályterem-formában, amely fokozatosan válhat alkalmazhatóvá egyre fiatalabb életkorban.⁹

A drámapedagógia módszer¹⁰ segíti a nézőpontok, a kulturális különbségek érzékeltetését, és fejleszti a beleérző képességet is. A tevékenységre épülő projektmunkákat mélyítheti az ún. szakértői játék,¹¹ mely cégalapítással, megbízatással, szerepbe lépéssel gazdagíthatja a tényleges munkát. Például egy tankönyvkiadó „alapítása” után kaphat a cég megbízatást bármely témát összefoglaló feladatlapok készítésére, amelyeket a gyerekek ténylegesen el is készítenek.

Új típusú tankönyvek

A tankönyvírók, szerkesztők törekvései napjainkban az alábbiak: kisebb arányú törzsszöveg, tagoltabb leckék, tömörebb, pontosabb definíciók, több kiemelés, a leckék végén rövid összefoglalások, az összefüggő szövegblokkok mellett vázlatpontok, több interaktív megszólítás, az önellenőrzésre, önálló tanulásra alkalmas kérdések arányának növelése.

A növekvő számú kép, ábra, rajz, táblázat, grafikon már nem csak pusztán illusztráció, hanem mindig kapcsolódik hozzájuk feladat is. A feldolgozásra szánt források a mindenkori mindennapi életből is származhatnak, és az írott emlékek mellett a képi és a hangalapú (virtuális múzeumok, filmek, podcastok stb.) források tárháza is gazdag. A tankönyvek intelligens, digitális változatai a személyre szabott tanulást segítik, amelyeket a pedagógus és a diák is kiegészíthet saját jegyzeteivel, összegyűjtött anyagaival.

Egy „mozaikdarab” vizsgálata a 2020-as NAT-ra épülő ötödikes tankönyvből – Javaslat egy mintaelemzésre

Az Oktatási Hivatal által 2020-ban kiadott tankönyv egy fejezetben tárgyalja az *Öntözéses földművelés a Nílus mentén* anyagrészt *Az ókori Egyiptom világa* címmel az alábbi alrészekkel *Földművelés a Nílus mentén; Az istenek sokszínű világa; A legjelentősebb találmány: az írás; Memphis és Théba: a piramisoktól a Királyok völgyéig*.¹² A tankönyv törzsszövegét a piramisépítésről, illetve az írnokok életéről a margón található, színnel is elkülönített forrás egészíti ki. A szöveg tartalmát vizuális élménnyé formálja egy térképvázlat, egy fénykép a gízai piramisokról, egy rajz a piramisépítésről, egy szoborcsoport

Tölgyessy Zsuzsanna: A történelemtanítás megválaszolható kérdései – szempontok az 5–6. osztályban folyó történelemoktatásra vonatkozó dokumentumok vizsgálatához

Íziszról, Oziriszról és Hóruszról, egy fénykép a hieroglifákról, egy rajz a papiruszkészítésről és végezetül egy fénykép Tutanhamon halotti maszkjáról.

Az előzetes ismeretek összegyűjtését a fejezet elején található kérdések segítik, a lényegyet kiemelik az összefoglaló vázlat és az összefoglaló kérdések, feladatok – ezt a felépítést követi az egész tankönyv. További kutatásra, elmélyülésre ösztönöz *Nézz utána!* felszólítással egy internetes utalás a szombathelyi Iseum Múzeum honlapjára.

Ha az ötödikes történelemkönyv első két fejezetének – a 8. oldaltól az 55. oldalig – kérdéseit, feladatait kigyűjtjük abból a célból, hogy mely képességek fejlesztése történik meg, az alábbi csoportokat tudjuk létrehozni:

- **Gondolkodtató feladatok:** *Hasonlítsd össze! Milyen következtetést vonsz le abból, hogy...? Gyűjtsük ki táblázatba! Mit gondolsz? Figyeld meg! Keresd meg! Miért? Magyarázd el!*
- **Cselekedtető feladatok:** *Készíts családfát! Készíts vízórát! Készíts kódexlapot! Mit mutatnál meg egy külföldi látogatónak, aki a rómaiak történelme iránt érdeklődik Magyarországon? Készíts egy kétnapos útitervet! Rajzolj le egy kocsiversenyt! Alkossatok csapatokat! Készítsetek a fejezetre vonatkozó 10 kérdést a többi csapat részére!*
- **Szerepbe lépő, nézőpontváltást, empátiát, fantáziát fejlesztő feladatok:** *Írj színes beszámolót egy olümpiai játékról egy néző nevében! Játsszátok el, mit mondanak a perzsa követek, és mit válaszolnak rá az athéniak! Alkossatok két csapatot! Az egyik a pun, a másik a római történetírókból álljon! Írjátok meg a két nép saját nézőpontjai szerint a 2. pun háború történetét! Dolgozzatok páros munkában! Készítsetek egy rövid beszámolót, hogyan telt volna el egy napotok az ókori Rómában!*
- **Vitakészséget fejlesztő feladatok:** *Érvelj döntésed mellett! Vitassátok meg, miért...! Indokold meg! Beszéljétek meg! Alkossatok két csoportot! Az egyik próbálja meg bizonyítani, miért jó a királyság! A másik keressen érveket a királyság ellen, a köztársaság mellett!*
- **Térképhasználatot fejlesztő feladatok:** *Olvasd le a térképről! Keresd meg az atlaszodban!*
- **További kutatást igénylő, a jelenhez eljutó feladatok:** *Létezik ma Magyarországon kocsiverseny? Nézz utána a <http://www.lovasok.hu-n/>!*

Összegzés

A történelemtanítás próbál hidat építeni a múlt világa és a mindenkori jelen közt. Vajon mennyire tud egyszerre a múlt hű tükre lenni, miközben válaszol a jelen, sőt mivel oktatásról van szó, a jövő kihívásaira is? És mennyire tudja megszólítani, bevonni a múlt vizsgálatába a mindenkori gyerekeket és fiatalokat?

Tölgyessy Zsuzsanna: A történelemtanítás megválaszolandó kérdései – szempontok az 5–6. osztályban folyó történelemoktatásra vonatkozó dokumentumok vizsgálatához

IRODALOM

- BABBIE, Earl (1996): *A társadalomtudományi kutatás gyakorlata*. Balassi Kiadó, Budapest.
- CSÍKOS Csaba (2009): *Mintavétel a kvantitatív kutatásokban*. Gondolat Kiadó, Budapest.
- CSÍKSZENTMIHÁLYI Mihály (2021): *Flow – Az áramat – A tökéletes élmény pszichológiája*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- DÁRDAI Ágnes – DÉVÉNYI Anna (2011): A történelemtudománytól a történelemtanításig: problémák, kapcsolatok, kihívások. *Történelemtanítás, (XLVI.) Új folyam II. évf. 4. sz.*
<https://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2012/01/dardai-agnes-devenyi-anna-a-tortenelemtudomanytol-a-tortenelemtanitasig-problemak-kapcsolatok-kihivasok-02-04-09/> (Letöltés: 2022. jún. 21.)
- FALUS Iván (szerk.2000): *Bevezetés a pedagógiai kutatás módszereibe*. Műszaki Kiadó, Budapest.
- FALUS Iván – OLLÉ János (2008): *Az empirikus kutatás gyakorlata. Adatelemzés és statisztikai feldolgozás*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- F. DÁRDAI Ágnes – KAPOSÍ József (2021): A történelemtanítás elmúlt 30 éve (1990–2020) – Helyzetkép és perspektíva. *Magyar Pedagógia, 121. évf. 1. sz. 137-167.*
https://www.magyarpedagogia.hu/document/F.Dardai_Mped20212.pdf (Letöltés: 2022. jún. 30.)
- FISCHERNÉ DÁRDAI Ágnes (2003): A történelem tanításának és tanulásának módszerei és stratégiái. *Történelem: Tanári Kincsesládó, 4. évf. 13. sz. 2.5. november, 1-10.*
- FISCHERNÉ DÁRDAI Ágnes (2010): Történelemtanítás Magyarországon a XXI. század elején (Helyzetkép és perspektíva). *Történelemtanítás, (XLV.) Új folyam I. évf. 1. sz.*
<https://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2010/02/fischerne-dardai-agnes-tortenelemtanitas-magyarorszagon-a-xxi-szazad-elejen-helyzetkep-es-perspektiva/> (Letöltés: 2022. jún. 21.)
- HARTYÁNYI Mária (et. al., 2018): *Fordított osztályterem a gyakorlatban*. iTStudy Hungary Számítástechnikai Oktató- és Kutatóközpont, Budapest:
https://www.flip-it.hu/sites/default/files/Public/partner_files/forditott_osztalyterem_a_gyakorlatban_hu.pdf (Letöltés: 2022. márc. 17.)
- ILLÉS Klára (szerk., 2016): *Dráma – Pedagógia – Színház – Nevelés*. Szöveggyűjtemény középfaladóknak. Oktatókutatás és Fejlesztő Intézet, Budapest.
https://ofi.oh.gov.hu/sites/default/files/attachments/dramapedagogia_online.pdf (Letöltés: 2022. márc. 17.)
- KAPOSÍ József (2020): A változó történelemtanítás – trendek, távlatok. In: *Közelítések a történelemtanítás elméletéhez és gyakorlatához*. Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Budapest.
- KNAUSZ Imre (2018): *Műveltség és demokrácia. Kísérletek a pedagógia bírálatára, 2010–2018*. Taní-tani Könyvek. Demokratikus Ifjúságért Alapítvány, Budapest.
- KOJANITZ László (2020): Az értelmező kulcsfogalmak tanítása és tanulása. I. Okok. *Történelemtanítás, (LV.) Új folyam XI. évf. 3-4. sz.*

Tölgyessy Zsuzsanna: A történelemtanítás megválaszolható kérdései – szempontok az 5–6. osztályban folyó történelemtanításra vonatkozó dokumentumok vizsgálatához

<https://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2020/11/kojanitz-laszlo-az-ertelmezo-kulcsfogalmak-tanitasa-es-tanulasa-i-11-03-04/> (Letöltés: 2022. jún. 20.)

- KOJANITZ László (2021): Az értelmező kulcsfogalmak tanítása és tanulása. II. Változás és folyamatosság. *Történelemtanítás, (LVI.) Új folyam XII. évf. 1-2. sz.*
<https://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2021/05/kojanitz-laszlo-az-ertelmezo-kulcsfogalmak-tanitasa-es-tanulasa-ii-12-01-04/> (Letöltés: 2022. jún. 20.)
- KOJANITZ László (2021): Az értelmező kulcsfogalmak tanítása és tanulása. III. *Történelemtanítás (LVI.) Új folyam XII. évf. 4. sz.*
<https://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2022/02/kojanitz-laszlo-az-ertelmezo-kulcsfogalmak-tanitasa-es-tanulasa-iii-12-04-03/> (Letöltés: 2022. jún. 20.)
- KRIPPENDORF, Klaus (1995): *A tartalomelemzés módszertanának alapjai*. Balassi Kiadó, Budapest.
- SZEBENYI Peter (1978): *Történelemtanításunk a korszerűsítés útján*. Tankönyvkiadó, Budapest.
- *Történelem 5*. Tankönyvfejlesztő: BORHEGYI Péter és SZABADOS György. Oktatási Hivatal, Budapest:
https://www.tankonyvkatalogus.hu/pdf/OH-TOR05TA_teljes.pdf (Letöltés: 2022. jún. 13.)

ABSTRACT

Tölgyessy, Zsuzsanna

Issues of history teaching to be addressed - factors to consider for an examination of documents related to history instruction in grades 5-6

Pedagogical research must meet the same requirements as every other scientific research, but there is one significant particularity: pedagogical research always starts with practice and returns there, too. This paper takes into account the factors for examining documents, textbooks and teaching aids, and offers a sample analysis of a chapter from a 5th grade textbook. The practical utility of this is that confronting dilemmas of history teaching can contribute to the more precise work of history teachers.

JEGYZETEK

¹ Vö. ADY Endre: Intés az őrzőkhöz.

² SZEBENYI Peter (1978): *Történelemtanításunk a korszerűsítés útján*. Tankönyvkiadó, Budapest, 5-11.

³ KNAUSZ Imre (2018): *Műveltség és demokrácia. Kísérletek a pedagógia bírálatára, 2010–2018*. Taní-tani Könyvek. Demokratikus Ifjúságért Alapítvány, Budapest, 115.

https://issuu.com/tani_tani/docs/knausz_muveltség_jav2 (Letöltés: 2022. jan. 6.)

⁴ *Történelem 5*. Tankönyvfejlesztő: BORHEGYI Péter és SZABADOS György. Oktatási Hivatal, Budapest, 2020.
https://www.tankonyvkatalogus.hu/pdf/OH-TOR05TA_teljes.pdf (Letöltés: 2022. jún. 13.)

Tölgyessy Zsuzsanna: A történelemtanítás megválaszolható kérdései – szempontok az 5–6. osztályban folyó történelemtanításra vonatkozó dokumentumok vizsgálatához

-
- ⁵ A kulcsfogalmakról újabban: KOJANITZ László (2020): Az értelmező kulcsfogalmak tanítása és tanulása. I. Okok. *Történelemtanítás, (LV.) Új folyam XI. évf. 3-4. sz.*
<https://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2020/11/kojanitz-laszlo-az-ertelmezo-kulcsfogalmak-tanitasa-es-tanulasa-i-11-03-04/> (Letöltés: 2022. jún. 20.);
KOJANITZ László (2021): Az értelmező kulcsfogalmak tanítása és tanulása. II. Változás és folyamatosság. *Történelemtanítás, (LVI.) Új folyam XII. évf. 1-2. sz.*
<https://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2021/05/kojanitz-laszlo-az-ertelmezo-kulcsfogalmak-tanitasa-es-tanulasa-ii-12-01-04/> (Letöltés: 2022. jún. 20.);
KOJANITZ László (2021): Az értelmező kulcsfogalmak tanítása és tanulása. III. *Történelemtanítás (LVI.) Új folyam XII. évf. 4. sz.*
<https://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2022/02/kojanitz-laszlo-az-ertelmezo-kulcsfogalmak-tanitasa-es-tanulasa-iii-12-04-03/> (Letöltés: 2022. jún. 20.)
- ⁶ *Történelem 5.* (2020) 29.
- ⁷ Vö. KAPOSÍ József (2020): A változó történelemtanítás – trendek, távlatok. In: *Közelítések a történelemtanítás elméletéhez és gyakorlatához.* Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Budapest, 20. (3. táblázat: A hagyományos és a 21. századi történelemtanítás jellemzői nyomán.); FISCHERNÉ DÁRDAI Ágnes (2003): A történelem tanításának és tanulásának módszerei és stratégiái. *Történelem: Tanári Kincsestár, 4. évf. 13. sz. 2.5.* november 10. (A történelmi tanulás típusai táblázat)
- ⁸ CSIKSZENTMIHÁLYI Mihály (2021): *Flow – Az áramat – A tökéletes élmény pszichológiája.* Akadémiai Kiadó, Budapest.
- ⁹ A fordított osztályterem „*olyan pedagógiai módszer, melynek során a direkt oktatás átkerül a csoportos oktatási térből az egyéni oktatási térbe, a csoportos tér pedig pezsgő, interaktív tanulási környezetté alakul át, amelyben a pedagógus kreatív módszerekkel támogatja a diákokat a tananyaggal és az elsajátítandó fogalmakkal kapcsolatban.*” (Flipped Learning Network, 2014). Vö.: HARTYÁNYI Mária (et. al., 2018): *Fordított osztályterem a gyakorlatban.* ITStudy Hungary Számítástechnikai Oktató- és Kutatóközpont, Budapest:
https://www.flip-it.hu/sites/default/files/Public/partner_files/fordított_osztalyterem_a_gyakorlatban_hu.pdf
(Letöltés: 2022. márc. 17.)
- ¹⁰ ILLÉS Klára (szerk., 2016): *Dráma – Pedagógia – Színház – Nevelés.* Szöveggyűjtemény középfeladókknak. Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet, Budapest.
https://ofi.oh.gov.hu/sites/default/files/attachments/dramapedagogia_online.pdf (Letöltés: 2022. márc. 17.)
- ¹¹ Ebben a drámaformában a tanulók mindvégig a felállított szervezet vagy vállalat szakembereinek a szerepében maradnak, és ez erősítheti a motivációjukat.
- ¹² *Történelem 5.* (2020) 20-23.